

власне, я. Прототип Бороди – це реальний боєць на псевдо «Борода». Задум у мене народився саме під час подорожей з ним.

– Як потім склалася доля Бороди?

– Він демобілізувався, з ним усе гаразд.

– У фільмі Богдан Бенюк настільки вживається в роль, що, на думку декого, ніби грає самого себе у «заданих обставинах». Наскільки він іде за сценарієм і наскільки імпровізує?

– Звичайно, в ролі Бороди є імпровізація. Але коли високопрофесійний актор під час роботи починає швидко й потужно вживатись в ситуацію, «брати матеріал», то легкість, з якою він занурюється в цей складний образ, створює поверхове враження, ніби актор повністю імпровізує або грає себе. Богдан Михайлович, як казав один із моїх викладачів, – це «національне надбання України», й імпровізація, народжена під час нашої роботи, – це та імпровізація, якій повністю довіряю як режисер, яку зазвичай називають «правильною».

– Коли я дивився фільм, першою позакадровою асоціацією була купа обпаленої цегли. Так, ніби артилерія знищила будинок, і ти стоїш у розпачі посеред каміння, що димить, і не знаєш, що робити. Чи ставите ви крапку на цьому матеріалі, чи створюєте ще картину, де каміння збереться в образ нового будинку?

– Попрощатися з цією темою неможливо, тому що залишилось багато матеріалу, про який кажуть: «Є що згадати – нема що дітям розказати». Хочеться чи ні, але рано чи пізно я повертатимуся до цієї теми... Є в мене й інші задуми – кілька коротких історій з військових буднів. Можливо, когось знайду, хто допоможе мені ці історії зняти. Тепер триває робота над повним метром з робочою назвою «Екстреміст» – про моє перебування в слідчому ізоляторі під час Революції Гідності. Мене тоді затримали в складі групи студентів університету ім. І. Карпенка Карого. Але головна моя тема – війна.

Тимур Яценко: «Наше кіно – це патріотичний міф з реалістичним корінням»

2006 року Тимур Яценко здобув диплом юриста в Черкаському національному університеті. Згодом переїхав до Києва, де зібрав команду однодумців та зняв короткометражний фільм. У 2007–2009 рр. навчався кіновиробництву в школі мистецтв у Стокгольмі та реалізував проекти ще двох короткометражок. 2014 року закінчив факультет режисури кіношколи в Лодзі. Здобув фінансування та зняв ігровий короткий метр «Лев», як пролог до фільму «U311 "Черкаси"». Живе з сім'єю у Варшаві.

На перший погляд романтично безнадійний, але доволі відважний опір ворогу став документальною основою фільму «U311 "Черкаси"» Тимура Яценко за назвою корабля, що, будучи заблокованим, довше за інших у 2014 році тримався на озері Донузлав під час окупації Криму «зеленими чоловічками». Мишко та Лев – звичайні хлопці з українського села, які з абсолютно з різних причин потрапляють на мінний тральщик і стають героями (одними з багатьох) цієї стрічки. Через їхню долю ми спостерігаємо не лише за відомою військовою «інтригою», а й за чимось більш масштабним і драматичним – за смертю й відродженням поняття «військова честь».

Один із моряків гине, й життя він віддає в ім'я чогось невидимого, але достеменно реального. Це не Бог, а радше його неписаний Закон. У нього ніхто особливо не вірить, матроси і командири першу половину військової драми діють так, ніби його не існує. Здається, лише цей закон, а не військова клятва – причина того, що життєві шляхи хлопців з різних куточків України, які, по суті, являють собою український мікрокосм, перетнулися на цьому судні. Здається, лише дія цього Закону, що з побутової поступово переростає в сакральну, тримає хлопців разом. Звичайних українських юнаків, які серед прекрасних пейзажів «села» не можуть знайти власну ідентичність, пиячать і страждають від безперспективності існування, й навіть любов до жінок і накопичення їх не рятує. Але, потрапивши в агресивну стихію, із «бабників»¹ раптом перетворюються на справжніх козаків.

Будуть і інші, командири й матроси, що злякаються і пере-

¹ «Бабниками» в минулому звали чоловіків, які вели домашнє господарство, заводили дружину й лише в періоди особливої небезпеки прибували на Січ.

йдуть на бік «ввічливих чоловічків», змінять свій колір, аби отримувати більшу платню. Гроші в словесних аргументах згадають лише раз, хоча вигода в коротких репліках перебіжчиків фігурує постійно – ніби в персонажів радянської «виробничої драми» – вихолощеної й економічно доцільної. В кожному кадрі й за кадром відчувається цей неписаний Закон, оспіваний ще Миколою Гоголем у повісті «Тарас Бульба». Коли прийде час, його згадає і йому підкориться будь-який українець. Саме Закон і хлопці, які його сповідують (а не ті, що страждають від меншовартості), – й роблять Україну великою.

Розмову веде Юлій Швець

– Це ваш повнометражний ігровий дебют. Що було найскладнішим під час зйомок?

– Думаю, кожен фільм має труднощі в процесі творення. У моєму випадку справжні проблеми очікували на морі. Було так, що надходить, наприклад, гроза – не можемо знімати. Але мені кажуть: раз, може, й перестане. Чекаємо. І за годину – ясно, сонце... От і характер у цієї води! Я люблю Чорне море, й узагалі морська стихія мені близька. Та знімати було непросто. Першого дня планувалося зняти спокійну сцену – «пити

чай» у кримського татарина, але знявся штормовий вітер. Мабуть, метрів п'ятдесят на секунду. Чай так і летів зі стола, тож відмінили перший знімальний день. Усі напружились, двічі били тарілку. Другу – наступного дня. Це погана прикмета, зате є що згадати!

– А як давали раду з «морською хворобою» та іншими негараздами?

– Ми виходили в шторм кілька разів, і половина команди погано почувалася. У мене, дякувати Богу, було щось не дуже серйозне, але відчував... І моя дружина-полька була з нами – вона костюмер та акторка, таке лице в неї було... До того ж у серпні ми знімали березень, і я боявся, що люди почнуть непритомніти. Температура повітря близько сорока, а на металі корабля за п'ятдесят, актори ж у зимових куртках, касках, бронежилетах, зимовому взутті... Було важко, але витримали!

– Сцену «дівиччини» ви вигадали чи ще й нині так навчають військовим премудростям новачків?

– Не придумував, це реальна пострадянська дівиччина. До речі, це одна з моїх улюблених сцен у фільмі. Втім, на тральщику «Черкаси» загалом була значно краща обстановка, ніж та, яку ми зобразили в фільмі, й він був більш

підготовлений до військових дій. Але я поглиблював драматургічне підґрунтя, щоб на кораблі була «розруха» й щоб у ній зароджувалась душа нації, пробуджувався патріотизм. Цей контраст був для мене важливим.

– Як вам працювалося зі справжніми моряками, які грали самих себе? Наскільки легко професійні актори знаходили спільну мову зі своїми прототипами?

– З моряками проблем не було, тому що вони – славні люди самі по собі. Та й кіно мало бути «натуралістичним» і вимагало реальних вояків. Справжні моряки й були в кадрі і, надіюсь, існували там переконливо.

– Хто був «капітаном» на знімальному майданчику-кораблі – режисер чи дійсний капітан міноного тральщика?

– Офіцери ВМСУ інколи намагались «поставити мене на місце», але я твердо знав, що на цей час командиром мушу стати я, бо інакше нічого не вийде, та й наказ був допомагати нам усіляко. Ще я мав гарну бороду – спеціально відростив, щоб поважніше виглядати, й казав: так і так робимо, не приймав відмов. Моряки нам допомагали, а Юрій Петрович Федаш, капітан «Черкас», на той час повністю присвятив себе проєкту. Він багато душі вклав у цей фільм і дуже поступався якимсь там моїм «драматургічним завданням», зокрема, з палінням цигарок на кораблі. Тому, завдяки спільній роботі, вийшла не так політична чи військова пропаганда, як кінопритча, занурена в натуралізм, відбиток реальної історії у мистецтві.